

УДК 378.018.8:376-056.264-051]:331.101.3
DOI: 10.31499/2307-4906.1.2021.228833

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО ПІДГОТОВКИ

Цимбал-Слатвінська Світлана, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-2732-5716

E-mail: lanatsimbal@gmail.com

Бабій Інна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0003-2336-3449

E-mail: in77na77@ukr.net

У статті сконцентровано увагу на модифікації парадигм організації освітнього процесу та розробці шляхів удосконалення змісту підготовки майбутніх логопедів.

Вказано, що нинішній формат дистанційної підготовки вимагає концентрації зусиль, спрямованих на вмотивованість кожного здобувача вищої освіти; удосконалення процесів взаємодії викладача і здобувача. Формування мотиваційно-особистісного критерію готовності майбутніх логопедів до професійної діяльності передбачає підвищення значимості професійних мотивів, готовності працювати з дітьми з порушенням мовлення, а застосування тренінгових методик дозволяє підвищити рівень професійних мотивів, необхідних для успішного опанування майбутньої професії логопеда.

***Ключові слова:** професійна підготовка, логопед, мотиваційно-особистісний критерій, мотивація, професійні якості, професійне середовище, освітній процес, особистісні якості.*

FORMING FUTURE SPEECH THERAPISTS MOTIVATIONAL ORIENTATION IN PROFESSIONAL TRAINING PROCESS

Tsymbal-Slatvinska Svitlana, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Special Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-2732-5716

E-mail: lanatsimbal@gmail.com

Babii Inna, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Special Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0003-2336-3449

E-mail: in77na77@ukr.net

The article focuses on the modification of organizational paradigms for the educational process and finding out the ways to improve the content of future speech therapists training.

The author points out that the current format of distance learning requires a concentration of efforts aimed at motivating each student, improving an interaction processes between teacher and student. The formation of motivational and personal criterion for the readiness of future speech therapists for

professional activities involves increasing the importance of professional motives, increasing interest in speech therapy as a science, willingness to work with children with speech disorders.

The importance of including future speech therapists in the professional environment for the purpose of successful formation of motivational orientation is substantiated: making practical lessons with speech therapists-practitioners, problem solving in the professional situations during practical lessons. Modernization of the content of practical lessons for students and use of practice-oriented and research approaches allowed to form a system of positive motivation: understanding the important role of speech therapist, forming the personality traits needed in correctional work, organizing successful cooperation with children with speech disorders and their parents, creating a barrier-free information and educational environment.

The results of the study of readiness for professional activity by the motivational and personal criterion show that students highly value the presence of professionally important traits of a speech therapist (an optimistic prognosis, barrier-free communication, psychological readiness to work with a child with speech disorders and provide counselling and social psychological support for family in which this child is brought up).

It is pointed out that the use of training techniques can increase the level of professional motivation necessary for successful mastering of the speech therapist profession.

Keywords: professional training, speech therapist, motivational and personal criterion, motivation, professional traits, professional environment, educational process, personal traits.

Проблема професійної підготовки майбутніх логопедів завжди була ключовою в наукових пошуках учених. Стандарти вищої освіти [14] підготовки фахівця стимулюють до модифікації парадигм організації освітнього процесу, розробки шляхів удосконалення змісту підготовки майбутніх логопедів, які поєднують фундаментальність професійних знань з інноваційністю мислення і практико-орієнтованим та дослідницьким підходами до вирішення професійних завдань.

Про необхідність змін у системі підготовки майбутніх логопедів через відсутність системності в баченні цілісної картини освітнього процесу, неповне розкриття його механізмів та стимулів свідчать наукові пошуки О. Бодяк [4], Т. Власової [5], О. Мельничук [8], Н. Семаго [11], А. Семенович [12], С. Шевченко [16].

Вивчення змісту підготовки фахівців у галузі спеціальної та корекційної освіти стали об'єктом дослідження для низки науковців: І. Кузави [6], І. Малишевської [7], В. Соколенко [13], С. Шевченко [16], М. Шеремет [17], та ін. Ключовим у наукових доробках таких учених є пошук, спрямований на з'ясування умов і факторів педагогічної майстерності та шляхів модернізації підготовки педагогічних кадрів.

На думку науковців (В. Андрющенко [1], І. Зязюн [1], В. Кремень [1], В. Беліков [2], В. Биков [3]), модернізація освітніх процесів передбачатиме підвищення професійного рівня, формування та вдосконалення професійної культури фахівця, здатного до креативних рішень, готового працювати у нестандартних умовах, вмотивованого та відповідального за результати своєї діяльності.

Нинішній дистанційний формат організації освітнього процесу став викликом не тільки для адміністрацій закладів освіти, викладачів, а й передусім для студентів. Проблема вмотивованості як ніколи стала однією з основних передумов організації успішної взаємодії викладача та студента, адже дистанційний формат організації освітнього процесу вимагає концентрації зусиль, спрямованих на вмотивованість кожного здобувача вищої освіти, готовності до саморозвитку та самореалізації.

Мета статті: розкрити особливості формування мотиваційно-особистісного критерію у визначенні готовності майбутніх логопедів до професійної діяльності.

Формування *мотиваційно-особистісного критерію* готовності майбутніх логопедів

до професійної діяльності передбачає підвищення значимості професійних мотивів, посилення інтересу до логопедії як до науки, а також бажання працювати з дітьми з порушенням мовлення. Для формування мотиваційної спрямованості організовано включення майбутніх логопедів у професійне середовище: проведення практичних занять на базі освітніх установ і практичних занять в аудиторіях із програванням професійних ситуацій і вирішенням проблемних завдань, що сприяло накопиченню знань і вдосконаленню практичних навичок і вмінь, необхідних у роботі з дітьми з вадами мовлення. Результати констатувального експерименту дозволили модернізувати зміст практичних занять зі студентами: 1) формування навичок проведення логопедичних занять із дітьми з порушенням мовлення; 2) формування особистісних якостей, необхідних у корекційній роботі (терпимість, розуміння, здатність упоратися з труднощами тощо); 3) формування вміння взаємодіяти з дітьми з порушенням мовлення, їхніми батьками та своїми колегами; 4) ставлення до професії, оскільки цей мотив пов'язаний з кінцевою метою підготовки і в поєднанні з компетентним уявленням про неї детермінує формування й інших, більш часткових мотивів.

Методика вивчення чинників привабливості професії В. Ядова у модифікації Н. Кузьміної, А. Реан [9] дозволила виявити динаміку результатів на формуальному та порівняльному етапах дослідження (таблиці 1, 2, 3).

Таблиця 1

**Результати вивчення факторів привабливості професії
студентів контрольної групи (обсяг вибірки – 270 осіб)**

Фактори		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Показники												
А	n*	186	168	173	183	190	174	211	193	207	182	201
Б	n**	84	102	97	87	80	116	59	77	63	88	69
K ₃		0,37	0,24	0,28	0,96	0,4	0,21	0,56	0,42	0,53	0,34	0,48

Таблиця 2

**Результати вивчення факторів привабливості професії
студентів експериментальної групи 1 (обсяг вибірки – 315 осіб)**

Фактори		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Показники												
А	n*	65	98	101	76	111	89	104	105	96	107	93
Б	n**	250	217	214	239	204	226	211	210	219	208	222
K ₃		0,58	0,37	0,35	0,51	0,29	0,43	0,33	0,33	0,39	0,32	0,4

Таблиця 3

**Результати вивчення факторів привабливості професії
студентів експериментальної групи 2 (обсяг вибірки – 285 осіб)**

Фактори		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Показники												
А	n*	54	67	76	80	86	82	98	90	68	92	96
Б	n**	231	218	209	205	199	203	187	195	217	193	189
K ₃		0,62	0,52	0,46	0,43	0,39	0,42	0,31	0,36	0,52	0,35	0,32

Результати діагностики дозволяють зробити деякі узагальнення. У рейтингу популярності (в експериментальних і контрольній групах) фактори, що визначають ставлення до професії, на констатувальному етапі розташовуються в такому порядку: невеликий робочий день, відсутність контакту з великою кількістю людей (індивідуальний характер роботи), робота не викликає перевтоми, найважливіша для суспільства професія, робота з людьми, можливість досягти соціального визнання й поваги, робота вимагає творчого підходу, можливість самовдосконалення, робота відповідає характеру, велика зарплата, робота відповідає здібностям.

Якісний аналіз отриманих даних дозволяє відзначити на констатувальному етапі низький коефіцієнт значущості показників внутрішньої мотивації. Так, 89,5 % ЕГ1, 87,5 % ЕГ2 та 90,1 % КГ респондентів чинники «Робота відповідає моїм здібностям» та «Робота відповідає моєму характеру» взагалі не назвали серед значущих. Чинники «Робота вимагає творчого підходу», «Можливість самовдосконалення» мають низький коефіцієнт значущості, але цей факт свідчить не стільки про низьку значущість фактора, скільки про його суперечливу оцінку респондентами: для одних він значущий позитивно (залучає до майбутньої діяльності), для інших – негативний.

Отже, на констатувальному етапі дослідження виявлена слабка інформованість про майбутню професію, переважання зовнішньої мотивації, тобто в основі мотивації професійної діяльності лежить прагнення до задоволення потреб поза самою діяльністю (мотиви соціального престижу, зарплати тощо).

На формуальному етапі дослідження рейтинг факторів привабливості професії в експериментальних групах кардинально змінюється: робота вимагає творчого підходу, можливість самовдосконалення, найважливіша для суспільства професія, робота відповідає характеру, робота відповідає здібностям, відсутність контакту з великою кількістю людей (індивідуальний характер діяльності), робота з людьми, можливість досягти соціального визнання й поваги, невеликий робочий день, велика зарплата, робота викликає перевтому.

У контрольній групі також спостерігається позитивна динаміка в рейтингу популярності професійних факторів, однак зміни не такі значні порівняно з експериментальними групами, відзначається переважання чинників, які свідчать про високий рівень внутрішньої мотивації, знання специфіки майбутньої професійної діяльності.

З метою вивчення сформованості мотиваційно-особистісного критерію застосовано методику К. Замфір у модифікації Л. Реана «Мотивація професійної діяльності» [10].

За отриманими результатами визначено мотиваційний комплекс студентів експериментальних та контрольної груп на контрольному етапі дослідження. Загальне співвідношення мотиваційних комплексів можна простежити у процентному співвідношенні в таблиці 4.

Дані таблиці свідчать про те, що на констатувальному етапі більшість студентів ЕГ1 (40,1 %), ЕГ2 (41,3 %) і КГ (40,2 %) мають середні показники оптимальності мотиваційного комплексу, тобто зовнішня і внутрішня мотивація рівні, переважання зовнішньої позитивної мотивації. Високий рівень мотивації характерний для незначної кількості майбутніх логопедів: 20,5 % ЕГ1, 20,9 % ЕГ2, 21,2 % КГ. Низький рівень мотивації простежується у 39,4 % студентів ЕГ1, 37,8 % ЕГ2 і 38,6 % КГ.

Таблиця 4

Показники розвитку мотиваційних комплексів майбутніх логопедів
на констатувальному та формувальному етапах (%)

Мотиваційний комплекс	КГ		ЕГ1		ЕГ2	
	Констатувальний етап	Формувальний етап	Констатувальний етап	Формувальний етап	Констатувальний етап	Формувальний етап
BM > ЗПМ > ЗНМ	21,2	27,02	20,5	45,11	20,9	41,23
BM = ЗПМ > ЗНМ	40,2	51,85	40,1	49,13	41,3	55,12
ЗНМ > ЗПМ > BM	38,6	21,13	39,4	5,76	37,8	3,65

Формувальний етап дослідження показав переважання у студентів як експериментальної, так і контрольної групи середнього рівня сформованості мотиваційно-особистісного критерію готовності, але якісно картина значно змінилася в ЕГ1, де на 24,61 %, а в ЕГ2 на 20,33 % збільшилася кількість студентів із високим рівнем мотивації; у КГ позитивна динаміка становить 5,82 %. Кількість студентів із низьким рівнем розвитку мотиваційного комплексу в ЕГ1 скоротилося на 33,64 %, ЕГ2 34,15 %, у той час як в КГ – на 17,47 %.

Для вивчення уявлень студентів про сформованість особистісних якостей їм пропонувалося оцінити себе за показниками мотиваційно-особистісного критерію: мотиви, цінності, потреби в роботі з дітьми з порушенням мовленнєвого розвитку, наявність і прояв професійних та особистісних якостей майбутнього логопеда з такими ознаками: визнання особистості вихованця з порушенням мовлення як цінності, готовність та інтерес до роботи з дітьми з порушенням мовлення, наявність мотиву досягнення мети, пізнання, творчості; стійке позитивне ставлення до професії, постійне прагнення до саморозвитку, професійного зростання, реалізації прагнень; потреба в обґрунтованому плануванні своєї праці й готовність до зміни плану в разі потреби; усвідомлення цінності професійних знань, задоволеність роботою з дітьми з порушенням мовленнєвого розвитку; переважання таких якостей, як освіченість, почуття такту, дисциплінованість, наполегливість, ретельність, терпимість до людей, емпатія [15].

Результати статистичної обробки отриманих даних з експериментальних і контрольної груп представлені в таблиці 5.

Таблиця 5

Зведені показники сформованості особистісних якостей студентів на констатувальному та формувальному етапах (бали, %)

№	Особистісні якості	КГ		ЕГ1		ЕГ2	
		констатувальний етап	форму- вальний етап	констатувальний етап	форму- вальний етап	констатувальний етап	форму- вальний етап
1.	Гуманність	2,1 (42 %)	3,3 (66 %)	2,2 (44 %)	4,3 (86 %)	2,1 (42 %)	4,2 (84 %)
2.	Доброзичливість	2,3 (46 %)	3,1 (62 %)	2,1 (42 %)	4,1 (82 %)	2,1 (42 %)	4,3 (86 %)
3.	Комунікативність	1,7 (34 %)	3,0 (60 %)	1,8 (36 %)	4,3 (86 %)	1,8 (36 %)	4,1 (82 %)
4.	Культура спілкування й поведінки	2,0 (40 %)	3,1 (62 %)	2,2 (44 %)	4,4 (88 %)	2,1 (42 %)	4,6 (92 %)

5.	Моральність	2,1 (42 %)	3,3 (66 %)	2,0 (40 %)	4,0 (80 %)	2,0 (40 %)	4,4 (88 %)
6.	Відповідальність	1,7 (34 %)	3,2 (64 %)	1,8 (36 %)	4,4 (88 %)	1,6 (32 %)	4,3 (86 %)
7.	Чуйність	2,1 (42 %)	3,0 (60 %)	2,2 (44 %)	4,2 (84 %)	2,0 (40 %)	4,1 (82 %)
8.	Толерантність	1,7 (34 %)	3,1 (62 %)	1,9 (38 %)	4,4 (88 %)	1,8 (36 %)	4,6 (92 %)
9.	Емоційна стійкість	1,9 (38 %)	3,2 (64 %)	1,8 (36 %)	4,3 (86 %)	1,8 (36 %)	4,4 (88 %)
10.	Емпатія	2,0 (40 %)	3,2 (64 %)	1,9 (38 %)	4,0 (80 %)	1,9 (38 %)	4,1 (82 %)
11.	Організованість	1,7 (34 %)	3,1 (62 %)	1,6 (32 %)	4,5 (90 %)	1,8 (36 %)	4,3 (86 %)
12.	Ерудованість	1,7 (34 %)	3,2 (64 %)	1,8 (36 %)	4,4 (88 %)	1,9 (38 %)	4,5 (90 %)

Аналіз таблиці показав, що показники сформованості особистісних якостей студентів на формульованому етапі змінилися порівняно з констатувальним. Так, 86,0 % респондентів ЕГ1, 84,0 % ЕГ2 та 66,0 % КГ адекватно оцінюють рівень сформованості гуманізму, культури спілкування і поведінки, відповідно – 88,0 % респондентів ЕГ1, 92,0 % ЕГ2 та 62,0 % КГ, доброзичливості відповідно – 82 %, 86 %, 62 %, толерантності – 88 % ЕГ1, 92 % ЕГ2 та 62 % КГ, відповідальності – 88 %, 86 %, 64 % та організованості – 90 %, 86 % та 62 % КГ.

На формульованому етапі проведено проміжний зріз для визначення рівнів сформованості професійно значущих якостей студентів експериментальних і контрольних груп. Отримані дані показали, що у студентів експериментальних груп динаміка має більш виражений позитивний характер (таблиця 6).

Таблиця 6

**Показники сформованості професійно значущих якостей студентів
на констатувальному та формульованому етапах (%)**

Групи	Рівні сформованості професійно значущих якостей					
	високий		середній		низький	
	констат.	формув.	констат.	формув.	констат.	формув.
КГ	5,7	10,3	63,7	65,6	30,6	25,1
ЕГ1	4,9	26,3	62,9	67,4	32,2	6,3
ЕГ2	5,6	28,6	61,5	66,0	32,9	5,4

У результаті проведення проміжного зрізу найкращі показники простежуються в ЕГ1, виявлено значно меншу кількість студентів із низьким рівнем сформованості професійно значущих якостей (6,3 %), ЕГ2 – 5,4 %; кількість студентів із середнім і високим рівнями збільшилася до 67,4 % і 26,3 % в ЕГ1, 66,0 % та 28,6 % – в ЕГ2. Аналогічна картина спостерігалася і в контрольній групі, але тут кількісні показники менш виражені (високий рівень – 10,3 %, середній – 65,6 %, низький – 25,1 %).

Результати проміжного зрізу дозволили зробити висновок про те, що досягнення студентів експериментальних груп відрізняються від відповідних у контрольній. Ці зміни мають не тільки позитивний кількісний характер, а й якісний, що виражається в тому, що студенти експериментальних груп активніше беруть участь у роботі проблемних груп; оцінка сформованості власних професійно значущих якостей стала вищою, ніж у контрольних.

Під час проведення формульованого етапу дослідно-експериментального дослідження здійснювався постійний коригувальний контроль за реалізацією розроблених організаційно-методичних основ підготовки майбутніх логопедів. Своєчасно вносилися

зміни у зміст методичного матеріалу, відбиралися дієві методи, засоби і форми організації діяльності студентів.

Проаналізуємо результати зміни рівнів готовності до професійної діяльності у процесі виробничої практики у студентів, що беруть участь в експерименті, за показниками мотиваційно-особистісного критерію. Результати представлені в таблиці 7.

Таблиця 7

Зміна рівнів готовності до професійної діяльності майбутніх логопедів у процесі виробничої практики на констатувальному та формуальному етапах (%)

Показники та рівні сформованості	КГ		ЕГ1		ЕГ2	
	констату-вальний	форму-вальний	констату-вальний	форму-вальний	констату-вальний	форму-вальний
Ціннісне ставлення до особистості вихованця з мовленнєвою патологією	23,5	28,6	24,8	68,7	24,7	67,5
Позитивна мотивація практико-орієнтованої спрямованої діяльності майбутнього логопеда	18,6	24,3	17,9	55,2	19,2	60,9
Потреба в усвідомленій актуалізації готовності до роботи з дітьми з порушенням мовлення	16,3	21,9	19,5	52,8	20,6	59,8
Здатність впливати на інших людей і домагатися свого шляхом переконань і роз'яснень	22,7	32,8	20,4	64,8	22,1	67,4

Статистичні дані вказують, що за період формуального експерименту в експериментальних групах у 3,08 рази збільшилася кількість майбутніх логопедів ЕГ1, 3,17 ЕГ2, які здатні впливати на інших людей і домагатися свого шляхом переконань і роз'яснень. Найбільшою мірою покращилися результати за показником «мають позитивну мотивацію практико-орієнтованої спрямованої діяльності», за яким у 3,17 рази в ЕГ1, 3,04 в ЕГ2 зросла кількість вмотивованих майбутніх логопедів. Це значущий результат дослідно-експериментальної роботи, оскільки успішність формування готовності до професійної діяльності у майбутніх логопедів за іншими критеріями і показниками визначена ціннісним ставленням до особистості вихованця з мовленнєвими порушеннями. Показники за цим критерієм у контрольній групі змінилися незначно.

Найбільш значущі («дуже важливо») ціннісні орієнтації студентів-логопедів наведено в таблиці 8.

Аналіз отриманих даних і їх зіставлення з результатами констатувального експерименту показали, що у студентів значно змінилися пріоритети в ціннісних орієнтаціях. Так, студенти експериментальних груп більшою мірою стали оцінювати такі з них, як «освіта», «здоров'я і фізична досконалість», «успішна професійна діяльність» та інші. Серед студентів контрольної групи аналогічні дані виявилися менш вираженими. Значно меншою кількістю виборів була наділена така ціннісна орієнтація, як «освіта», що свідчить про недостатнє розуміння її важливості для успішного опанування будь-якої професії, особливо для логопеда.

Таблиця 8

Зведені показники ціннісних орієнтацій студентів (%)

№ п/п	Ціннісні орієнтації	КГ		ЕГ1		ЕГ2	
		констату- вальний	форму- вальний	констату- вальний	форму- вальний	констату- вальний	форму- вальний
1.	Авторитет, повага оточення	87,2	88,7	86,1	96,2	86,4	95,7
2.	Щасливе сімейне життя	94,0	97,7	93,2	94,2	93,1	95,4
3.	Здоров'я, фізична досконалість	74,5	88,5	72,3	98,1	72,5	97,3
4.	Кар'єра	52,2	60,1	51,5	67,3	52,3	78,6
5.	Матеріальна забезпеченість	87,1	67,5	86,3	96,5	86,8	96,1
6.	Освіта	35,1	45,3	33,7	79,4	34,5	82,0
7.	Спілкування з природою	30,7	50,4	31,3	80,3	32,4	81,7
8.	Відпочинок, дозвілля	49,0	57,6	50,2	75,6	49,8	77,5
9.	Залучення до світу культури й мистецтва	29,9	34,6	31,4	68,9	31,5	67,3
10.	Успішна професійна діяльність	59,6	65,2	62,5	99,7	60,3	94,7

У дослідженні сформованості мотиваційно-особистісного критерію готовності вдалося підвищити рівень професійних мотивів, необхідних для успішного опанування майбутньої професії логопеда. Студенти стали впевненішими в усвідомленому виборі майбутньої професії, у своїх професійних здібностях, під час проведення логопедичних занять підвищилися їх зацікавленість, активність і бажання працювати з дітьми. Результати дослідження сформованості мотиваційно-особистісного критерію готовності показали, що студенти високо оцінили наявність у логопеда професійно важливих якостей, як-от оптимістичне прогнозування, вміння дієво підтримувати дитину та родину, в якій вона виховується, співпереживати їй; психологічна готовність працювати з дитиною з вадами мовлення; любов до дітей та емоційна стійкість суттєво впливає на формування нових світоглядних традицій майбутнього фахівця. Відповідно, професійна підготовка майбутніх логопедів в основі має передбачати систему стимулів та мотивів, щоб забезпечити різноманітність, багатоаспектність і поліфункціональність подальшої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П., Зязюн І. А., Кремень В. Г. та ін. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: монографія / за ред. В. Г. Кременя. Київ: Наукова думка, 2003. 853 с.
2. Беликов В. А. Філософія образования личности: Деятельностный аспект: монографія. Москва: ВЛАДОС, 2004. 357 с.
3. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади створення і розвитку сучасних засобів та технологій навчання. *Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні, 1992–2002*: зб. наук. пр.: в 2 ч. / за ред. В. Г. Кременя. Харків: ОВС, 2002. Ч. 2. С. 182–199.
4. Бодяк О. В. Професійна підготовка вчителів логопедів до роботи з розумово-відсталими дітьми молодшого шкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 4. С. 9–17.

5. Власова Т. А., Певзнер М. С. Учителю о детях с отклонениями в развитии 2-е изд., испр. и доп. Москва: Просвещение, 1973. 175 с.
6. Кузава І. Б. Мистецтво в корекції розвитку дошкільників із психофізичними вадами: навч. посіб. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. 104 с.
7. Малишевська І. А. Підготовка спеціальних педагогічних фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 8. С. 264–274.
8. Мельничук О. В. До питання про систему спеціальної освіти дітей з вадами слуху. *Соціально-педагогічні аспекти сприяння здоров'ю учнівської та студентської молоді*: III Міжнар. соц.-пед. конф. (Луцьк, жовтень 2008 р.). Луцьк, 2008. С. 393–399.
9. Методика вивчення чинників привабливості професії: Сервіс проєкт. URL: <https://serviceproekt.ru/uk/internet/metodika-izucheniya-faktorov-privlekatelnosti-professii-v-yadova/> (дата звернення: 14.11.2020).
10. Мотивація професійної діяльності: учбові матеріали. URL: <http://um.co.ua/2/2-2/2-25189.html> (дата звернення: 7.10.2020).
11. Семаго Н. Я., Семаго М. М. Проблемные дети: основы диагностической и проблемной работы психолога. Москва: АРКТИ, 2000. 208 с.
12. Семенович А. В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте: учеб. пособ. Москва: Академия, 2002. 232 с.
13. Соколенко В. Л. Психолого-педагогічні рекомендації щодо організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми з особливими потребами. *Педагогічна думка*. 2013. № 3. С. 55–60.
14. Стандарти вищої освіти: сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/navukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> (дата звернення: 15.09.2020).
15. Цимбал-Слатвінська С. В. Професійна підготовка майбутніх логопедів в інформаційно-освітньому середовищі закладів вищої освіти: теорія, методика, практика: монографія. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2019. 500 с.
16. Шевченко С. Г. Коррекционно-развивающее обучение: организационно-педагогические аспекты: метод. пособ. Москва: ВЛАДОС, 1999. 136 с.
17. Шеремет М. К. Підготовка корекційних педагогів у вищих навчальних закладах України. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2011. Вип. 17. С. 7–11.

REFERENCES

1. Andriushchenko, V. P., Ziaziun I. A., Kremen V. H. et al. (2003). Neperervna profesiina osvita: filosofiia, pedahohichni paradyhmy, prohnnoz. V. H. Kremen (Ed.). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
2. Belikov, V. A. (2004). Filosofiya obrazovaniya lichnosti: Deyatelnostnyy aspekt. Moscow: VLADOS [in Russian].
3. Bykov, V. Yu. (2002). Teoretyko-metodolohichni zasady stvorennia i rozvytku suchasnykh zasobiv ta tekhnolohii navchannia. *Rozvytok pedahohichnoi i psykhologichnoi nauk v Ukraini, 1992–2002 – Development of pedagogical and psychological sciences in Ukraine, 1992–2002*. V. H. Kremen (Ed.). (Vols. 1–2; Vol. 1). Kharkiv: OVS [in Ukrainian].
4. Bodiak, O. V. (2015). Profesiina pidhotovka vchyteliv lohopediv do roboty z rozumovo-vidstalymy ditmy molodshoho shkilnoho viku. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 4, 9–17 [in Ukrainian].
5. Vlasova, T. A., Pevzner, M. S. (1973). Uchitel'yu o detyakh s otkloneniyami v razvitii. Moscow: Prosveshhenie [in Russian].
6. Kuzava, I. B. (2011). Mystetstvo v korektsii rozvytku doshkilnykiv iz psykhofizychnymy vadamy. Lutsk: VNU im. Lesi Ukrainky [in Ukrainian].
7. Malyshevskaya, I. A. (2016). Pidhotovka spetsialnykh pedahohichnykh fakhivtsiv do roboty v umovakh inkliuzyvnoho osvithnioho seredovyscha. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 8, 264–274 [in Ukrainian].
8. Melnychuk, O. V. (2008). Do pytannia pro systemu spetsialnoi osvity ditei z vadamy slukhu. *Sotsialno-pedahohichni aspekty spriannia zdoroviu uchnivskoi ta studentskoi molodi*: Proceedings of the III International Social and Pedagogical Conference. Lutsk, 393–399 [in Ukrainian].

9. Metodyka vyvchennia chynnykiv pryvablyvosti profesii: Servis proekt. URL: <https://serviceproekt.ru/uk/internet/metodika-izucheniya-faktorov-privlekatelnosti-professii-v-yadova/> [in Ukrainian].
10. Motyvatsiia profesiinoi diialnosti: uchbovi materialy. URL: <http://um.co.ua/2/2-2/2-25189.html> [in Ukrainian].
11. Semago, N. Ja., Semago, M. M. (2000). Problemnyye deti: osnovy diagnosticheskoy i problemnoy raboty psikhologa. Moscow: ARKTI [in Russian].
12. Semenovich, A. V. (2002). Neyropsikhologicheskaya diagnostika i korrekciya v detskom vozraste. Moscow: Akademiya [in Russian].
13. Sokolenko, V. L. (2013). Psykholoho-pedahohichni rekomendatsii shchodo orhanizatsii korektsiino-rozvytkovoi roboty z ditmy z osoblyvymy potrebamy. *Pedahohichna dumka – Pedagogical thought*, 3, 55–60 [in Ukrainian].
14. Standarty vyshchoi osvity: sait Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti> [in Ukrainian].
15. Tsymbal-Slatvinska, S. V. (2019). Profesiina pidhotovka maibutnikh lohopediv v informatsiino-osvitniomu seredovyshchi zakladiv vyshchoi osvity: teoriia, metodyka, praktyka. Uman: Vydavets «Sochinskyi M. M.» [in Ukrainian].
16. Shevchenko, S. G. (1999). Korrekcionno-razvivayushchee obuchenie: organizacionno-pedagogicheskie aspekty. Moscow: VLADOS [in Russian].
17. Sheremet, M. K. (2011). Pidhotovka korektsiinykh pedahohiv u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy. *Zbirnyk naukovykh prats Kam'ianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Seriya: Sotsialno-pedahohichna – Collection of Scientific papers Kamianets-Podilskiy National Ivan Ohienko University. Social and pedagogical series*, 17, 7–11 [in Ukrainian].